

Amžiais meninės vertybės buv
kuriamos ir pagal užsąmką — u
pinigus, kartais dėl religinių ar po
saulėžiūrinių įsitikinimų. Paskut
niais laikais Vakarų pasaulyje nu
sistovėjo galvojimas, kad tikras m
nininių vertybių kūrėjas gali būti ta
tas, kuris kuria, jausdamasis visai
nepriklausomas, niekam nieko nebe
damas skolingas, niekam nenusi
lenkdamas. Šių dienų kultūriniai
kai nenori niekam tarnauti, n
nieko nepriklausyti. Šitoks galvo
mas atitinka galvojamą laiszez - fe
re kapitalistinių ideologų, k
re nieko kūrėjui nepažada, o t
visišką laisvę kultūrininkams, k
rų pasiseikimas priklauso ty
paklausos. Komunistai gerai apr
pina tuos savo kultūrininkus, k
kuria pagal vyraujančios partij
nurodymus. Kolektyvistiniuose kra
tuose, kaip Sovietijoje, apšiai po
liarių meninių kūrinių yra kom
petentingai pristatomi, nes ta
tema išsilaugina aukšto lygio int
pretatoriais: smuikininkais, bale
nas, operos solistais. Ten, kol jie
stato klasikinius veikalus priimtin
valdžiai, jų darbo sąlygos yra la
geros. Kada režisieriai arba int
pretatoriai nori parodyti publika
pasirinktus, bet partijai neprim
ius kūrinius, visa tai pasidaro i
nebejmanoma. Užtat kūrybin
proza, poezija, filmai ar drama
ten sunkiausioje būklėje, kada
rima jas pristatyti viešumai kol

(Nukelta į 2 psl.)

Meninė kūryba krašto ūkyje

(Atkelta iš 1 psl.)

tyvistineje sistemoje. Skonis, ideologija, estetika nustatomi partijos patikėtinų. Kur tokie patikėtiniai yra daugiau kultūrininkai, negu partiniai, kaip Lenkijoje, ten meninis pasireiškimas labiau įmanomas, kol jis nėra tiesiogiai antikomunistinis.

Pragminio meno pristatymai tiek kolektyvistiniuose, tiek Vakarų pasaulio kraštuose gerai gyvena. Ypač didelį pasisekimą turi pragminės kultūros pristatymai Vakarų pasaulyje, kur vyrauja beveik visiška laisvė toje srityje ir kur valdžia nei trukdo, nei remia. Čia Rolling Stones sutraukia milijonus klausytojų, kurie stovi valandą eilėje, kad gautų bilietų, kaimuojančių daugiau kaip 15 dolerių. Televizijos, plokštelių ir filmų žvaigždės tampa milijonieriais. Tas pat Egipte, Meksikoje, Japonijoje ar Italijoje. Reikia tik pataikyti į masių skonį! Vien JAV-se kasmet pramoginei muzikai išleidžiama apie 20 milijonų dolerių.

Kitaip yra su klasišine muzika, operomis, baletu arba drama. JAV-se tiek lokalinė, tiek federalinė valdžios valdoma radija ir televizija. Tačiau nemaža pinigine parama ateina iš krašto turuolių, kurie betgi paveikia pastatymų atranką ir skonį. Nauji operetų arba teatro pastatymai, išskyrus Broadway scenoje, turi laimėti biznierių ir menadzerių klasės dėmesį, kadangi šie daugiausia užmoka brangius šių laikų bilietus.

Nors ir be valdžios paramos menams, JAV-se milijonai amerikiečių groja orkestruose, dalyvauja teatrinėse grupėse, lanko baletą, dainuoja choruose ir eina į klasišines muzikos koncertus. Bet kadangi tas meninis gyvenimas išsilaiko tik pačios visuomenės lėšomis ir nėra taip viešai pasibėgimas, susidaro įspūdis, kad JAV-se tik pramoginis menas teegzistuoja.

Tuo tarpu Vakarų Europoje ir kai kuriuose Pietų Amerikos kraštuose valstybė ir net patys miestai skiria pinigų meninim vertybėm visuomenei pristatyti. Ten valstybinė televizija ir radijas stengiasi

duoti aukštesnės kultūrinės vertės programas, nebūtinai paisydami daugumos visuomenės įgeidžių. Todėl ir susidaro vaizdas, jog europiečiai per dūm domisi aukštesnio lygio meniniais pastatymais. Iš tikrųjų dauguma europiečių, taip kaip ir amerikiečių, domisi labiau pramogine kultūra. Skirtumas tik toks, kad su viešų institucijų parama apšiai tiek muzikinių, tiek teatrinų pastatymų išsilaiko scenoje, nežiūrint riboto skaičiaus aukšto kultūrinio lygio europiečių lankytojų. Tokiu būdu avangardiniai ar mažiau žinomi veikalai gyvena scenoje, nors ir nešdami piniginių nuostolių. Bet ir ten, kur valdžia turi daug įtakos meninei kūrybai, kaip Europoje, jos pristatymas visuomenei turi apšiai problemų. Geras pavyzdys yra radijas ir televizija Prancūzijoje, Anglijoje ir Italijoje.

Alain Peyrefitte, prancūzų diplomatas, vadovavęs net septynioms ministerijoms po II-ojo pasaulinio karo, kada jis buvo Prancūzijos informacijos ministras, jo žinioje buvo valstybinis radijas ir televizija — RTF. Savo knygoje „Le Mal Français“ jis labai taikliai aprašo valstybės valdomą radiją ir televiziją. Jis pastebi, kad RTF labiau negu bet kokia kita valdžios organizacija nepastitkėjo menininkais. Veikė joje gana daug politinių ir administracinių klykų, kurios viena kitos ne kentė ir dažnai kitų pasiūlymus dėl menkiausių priežasčių vetavo. Atrodė, kad niekas nebuvo patenkintas RTF, nei visuomenė, nei RTF personalas, nei valdžia, nei parlamentas, nei vadovaujančios partijos, nei opozicija. RTF veikė lyg visuomenės neegzistuoja. RTF administratyvinė aparatūra, o ne konkurencija buvo organizacijos baze. Visuomenė pati neturėjo jokių priemonių paveikti RTF.

Norėdama situaciją pataisyti, Alain Peyrefitte — ėmėsi išjungti tiesioginę valdžios kontrolę ir decentralizuoti RTF administraciją į vienetus, labiau reaguojančius į visuomenės reikalavimus. Pasisekimas buvo didelis — RTF informacijos sekcija (France - Inter) kelių mėnesių laikotarpyje klausovų ir žiūro-

O. Dubeneckienė - Karpokienė

Maironio baladės „Cicinskas“ inscenizavimo dekoracija (1941 - 1946)

vų procentą pakėlė nuo 9 proc. iki 39 proc.

Tokiu būdu prancūzų radijas ir televizija pasistūmė Anglijos sistemos link, kur BBC (British Broadcasting Corp) yra administraciniai nepriklausoma nuo valdžios, bet finansuojama mokesčiais. BBC tačiau, norėdama paruošti aukšto lygio ir idomių programų, 1977 metais neturėjo nei vienos programos Anglijoje, kuri būtų dešimtyje populiariausių (TV Guide 1977.VII.9). Dešimtis populiariausių programų buvo rodoma ne valdžios remiamos televizijos stoties, bet paruoštos ir rodomos privačių stotelių, kur jos buvo su reklamomis.

Italijos patirtis yra kitokia. Ten valdžios nuosavybėje esančios televizijos stotys „kultūros ir moralės“ varden rodo tokias nuobodžias programas, kad, be sporto, žinių ir kelių filmų, daugumas vietinių televizijos žiūrovių. 1976 metais Italijos teismai pripažino teisę privačioms televizijos stotims veikti šalia dviejų valdžios stotelių. Po to vienu laiku vien Romoje buvo 31 televizijos stotis. Žiūrovams pritaikyti sto-

tys metėsi į žaidimus, politines diskusijas ir pornografiją. Rezultate valdžios stotys, kurios gauna užtekintai pinigų, gali geresnes programas paruošti, bet mažai tu programų yra populiarios. Privačios stotys rodo bet ką, kad tik atkreiptų žiūrovų dėmesį, bet nepajėgia ko nors vertingumo sukurti.

Kelių valstybių patirtis rodo, jog valstybės tiesioginis kišimasis į meninę kūrybą ją tik slopina, valdžios paskirti nepriklausomų komisijų rezultatai geresni, bet jie nepasiekia užtekintai plačiai visuomenė.

Kita problema yra su mažiau populiaria kūryba ir jos pristatymu viešumai visose meno srityse: tapyboje, skulptūroje, muzikoje dramoje. Ypač keblu su avangardu, be kurio negalimas kultūrinis progresas. Avangardas neturi populiaraus užnugario ir užtai materialiai sunkiai versdamasis, bent JAV-se, kur valdžios parama maža, vos vegetuoja. Kiek geriau Europoje.

Bet ir šis, meninio avangardo paramos klausimas nelengvai išsiaiškinti. Tą paramą atiduoti valdžios biurokratų nuožūrai yra pavojin-

ga, nes jie linkę naujenybes ignoruoti arba užstoti. Neseniai iš okupuotos Lietuvos išvykęs menininkas Vladislavas Žilius „Drauge“ (1976.V.26) taip prisimeną sovietinių biurokratų reakciją į jo kūrybą: „Nepaisyk — mes tau nieko nesakysim“ — šitaip kartą pasakė man Dailininkų sąjungos sekretorius Pranas Gudynas paskutiniame pasikalbėjime su manim... „Mūsų šalis giliai demokratiška, ir jei tau nepatinka socialistinis realizmas — nedirbk iš viso“. Štai tipiška biurokrato alternatyva kūrybingam menininkui. Širdyje toks biurokratas mato drolis visų biurokratų, tiek komunistinio tiek Vakarų pasaulio.

Meninės saviveiklos laisvė krašto ūkyje

Iš pasaulėžiūrinio taško žiūrint, galime susitikti su A. Maceina: „Kuldieta kaip saviveikla, vadinasi, kaip savarakiška veikla, yra esminis jos bruožas“ (Ateitis, 1979 m. rugs. 10). Pagal Maceinos interpretaciją II Vatikano susirinkimas aiškiai pripažino, kad žemiškųjų dalykų autonomija yra ne tik pa-

gristas reikalavimas pačios kultūros atžvilgiu, bet ji atitinka ir Kūrėjo valią. Šios gl. autonomijos esmė sudaro tai, kad visi daiktai turi savą patvarumą, tiesą, gerį, savus įstatymus ir tvarką. A. Maceina tai reiškia, kad „kultūrinė kūryba savo prasme bei verte įgyja ne tuo, kad ji kam nors tarnauja, o tuo, kad jos kūriniui išreiškia bei įvykdo aną pačios pasaulio daiktuose slypinčią tiesą ir gerį“... „kultūros prasme bei verte apsprendžia ne subjektyvus žmogaus nusistatymas, bet pati objektyvinė kūryba“.

Iš kitos pusės, neturėtume kritikuoti kūrėjo, kuris pašvęs savo darbą didžiajam Kūrėjui ar savos partijos uždaviniams; tai jo reikalas. Problema tačiau kyla tuojau, kai ta kūryba nori išeiti į viešumą ir kada visuomenė — kraštas — valstybė yra įjungiami į tos kultūros ugdymą, platinimą ar aprobavimą. Aloyzas Baronas viename „Draugo“ vedamajame taip išreiškia: „Visuomenė laisvame pasaulyje gali iš menininko reikalauti, bet menininkas turi pilną teisę neklausyti. Jis yra laisvas. Jeigu jis pradės kurti taip, kaip visuomenė reikalauja, menas lygis kris, nes meną kuria individai. Į visuomenės reikalavimus menininkas gali kreipti dėmesį, bet kurti privai, kaip jis pats išmano, antraip bus visa nutraukta į primityvumą ir atsilikimą. Laisvė menininkui yra būtina sąlyga, jis, laisvai kurdamas, ir aukštumas kelia meną ir tą pačią visuomenę, kuri dažnai jam stato įvairius, dažnai vienas kitam priešingus reikalavimus“.

Laisvame pasaulyje, pramoginio meno srityje turime visokių nuomonių apie tai, kiek laisvai tą meną viešumai pristatyti. Nėra abejonės, kad populiariausias ateina pinigai, ir tiek privatus radijas, televizija ar knygu leidyklos ieško kelių pasiekti plačias mases. Pramoginis menas gali kreiptis į žemiausios žmonių instinktus ir jis vis tiek turi pasisekima, jei užtekintai žmonių už tai moka. Nėgana to, JAV-se šiandien yra daug televizijos programų, kuriose kas savaitę rodomas indvidų bei šeimų gyvenimas moraliai yra žemesnis už Amerikos šeimų vidurkį. Hollywood'o ir New Yorko prodiuserių moralė yra brankama Amerikos jaunimui taip, kad jis jau pradėjo keistis ne pagal dau-

O. Dubeneckienė - Karpokienė Maironio baladės „Cicinskas“ inscenizavimo kostiumai. Piešinyje pagrindinis veikėjas Cicinskas.

gumos ar savų tėvų norą, bet pagal saules įtakingų pramoginės industrijos asmenų pasaulėžiūrą.

Tačiau atkreipkime dėmesį į kiną, televizijos įtaką mažiems vaikams JAV-se. Rinkos tyrimo specialistas A. C. Nielson atrado, kad Amerikoje 1977 metais 2 - 5 metų amžiaus vaikai per savaitę žiūrėjo 25.5 valandas televizijos. Programos parinktos ne auklėjimui, bet tokios, kokių tas mažas vaikas nori. Nėgana to, apskaičiuota, kad jis per metus mato ne mažiau 20,000 reklamų, siūlančių pirkti žaislus, saluymynus ir kitokius daiktus, pratinant tą jauną protą prie pervartotųjų psichozės. JAV-se iki šiol vaikų programų reguliavimas nebuvo įmanomas, nes dešinėje liberaliai laikymiesi laissez - faire ekonominės filosofijos, nepripažino valdžios kišimosi į prekybos, šiuo atveju reklamų ir televizijos biznio, reikalus, o kairieji liberalai yra tiek už laisvą bet kokį viešą pasisakymą ar programavimą, kad, nežiūrint daromos

(Nukelta į 4 psl.)

Tepasisako patys režisieriai

Darius Lapinskas

Chicagos Jaunimo teatras. Liudoviko Dovydeno vieno veiksmo komedija „Jeigu mes rasim uranijaus“. Lapkričio 28 d. (penktadienis) 2 val. popiet.

Pasirinkau šį veikalą dėl aktualios tematikos: lietuviai tremtiniai čia — Amerikoje ir ten — Sibire, Jeruzalėje; dėl tvirtos dramatinės įtampos; dėl šių minėtų realybų (mūsų — nuobodžiai patogios ir jų — šurkščių kilnios) susikirtimo; dėl intriguojančios nežinios: kas įvyko — aišku, gi kas toliau — sunkiau suvokiama. Todėl ir veikalas pavadinimas galėtų turėti daug paraščių: „Būgno ir kovotojo dvikova dėl kilnios moters širdies“.

Laima Lapinskienė

Chicagos Jaunimo teatras. Aloyzo Barono vieno veiksmo vaidinimas vaikams „Diena prie ežero“. Lapkričio 28 d. (penktadienis) 2 val. popiet.

Tebūnie tai kuklus prisiminimas šio mūsų produktyvaus autoriaus, kuris tik ką iškelia į amžinybę. Jo gyvas, vaiko pasaulio meile persunktas kūrinys tikrai suintrigavo mano mažuosius aktorius. Tikimės, kad suintriguos ir jus.

arba „KGB gairės mūsų paikos visuomenės veiklai“, arba „Greitai praturtėti trokštančio tautiečio gerklės atgaivinimas karštu Kalifornijos dykumos smėliu“.

Dalila Mackialienė

Los Angeles Dramos sambūris. Jurgio Gliaudos trijų veiksmų drama „Ciurlionis“. Lapkričio 29 d. (šeštadienis) 2 val. popiet.

Los Angeles Dramos sambūris, gavęs Teatro festivalio rengėjų kvietimą dalyvauti V-tame Teatro festivalyje, pasiūto, šio didelio ir svarbaus įvykio įpareigotas, į festivalio repertuarą ką nors originalaus, ką nors skirtingo nuo žmogiskų aistrų dramų veikalo, nuo komedijinio žanro pjesių ir komedijų, kurios jau gal ir per tankiai užgožė mūsų lietuviško teatro sceną. Todėl ir nutarėme vežti Festivalin mūsų vienintelio savo abstrakčią kūrybą pasaulinėje plotmėje iškilusio kūrėjo problemą tragedijos formoje.

Du kartus suvaidinę Jurgio Gliaudos dramą „Ciurlionis“ (1967 ir 1975 metais), Los Angeles mieste buvome sužavėti vadinamosios „Ciurlioniškosios“ temos iškilimu lietuviškoje scenoje. Apie tos temos esmę savo laiku „Drauge“ (1980 m. rugsėjo 6 d.) tilpo autoriaus pasikalbėjimas su rašyt. Ale Rūta. Taip pat turėjome nemažai šikagiečių pagėdavimų atvežti „Ciurlionį“ Chicago. Tad šia palankia mums proga tą jį pagėdavimą nutarėme patenkinti ir parodyti Festivalyje dramą „Ciurlionis“.

Tai ir buvo svarbiausi akstinai, nulėmė veikalo pasirinkimą.

„Ciurlionis“ yra unikamas scenos veikalų grupėje. Virš eilinių žmonių aistrų ir skausmų „Ciurlionyje“ pulsuoja ir kūry-

biniai motyvai, tai pastangos įgyvendinti meno filosofijos siekius, kas žmogui nėra taip paprasta ir lengva, nes tai herojaus tragiškos grumtynės su Likimu. Jau iš minėto autoriaus pasikalbėjimo „Drauge“ ryškėja antikinės Sizifio, Prometėjaus ir Ikaros temos.

Tad Ciurlioni pasirinkome ir kaip idėjinio ir sceninio returno veikalą. Lietuvių teatro scenoje rodomi istoriniai asmenys (Strazdelis, V. Kudirkas, senovės kunigaikščiai), tačiau šių herojų sielai yra realūs, konkretūs, žemiški. Bet Ciurlionis grumiasi su Likimu dėl abstrakčių ir kartu amžinų kūrėjo siekimų tikslų. Tad jis ir žūva, kaip Ikaras su vaikiškais sparnais, nes „jis buvo per arti prie saulės“.

Tragedijos esmė aiškinant, antikinės graikų tragedijose įvedami chorai — aiškintojai. „Ciurlionyje“ tam reikalui įvesta pasakotojo rolė, kuri reikalinga dėl neįsivaizduojamai greitų pasikeitimų „Genijaus šios žemės trumpoje kelionėje“.

„Ciurlioni“ mes pasirinkome, norėdami praturtinti Teatro festivalio repertuarą ketinamo žanro scenos kūriniu, kuriame autorius lygiagrečiai vysto žmogaus kūrėjo triumfą ir tragediją.

Tiesiogiai atsakydami į antrą klausimą, kaip dramų grupė saikome: norime patraukti palankų publikos dėmesį kilniu atsirbimu nuo kasdienybės, nuo gyvenimiškos prozos giliai prasminu ir poetiškai Ciurlionio skrydžių ir kūrybinių išsiskaidymų saulę.

Kaip kiekviena tragedija, šis veikalas sujudina žmogaus sielą,

pabrėžia kūrybingojo žmogaus atradimus gilesnėje prasme, tam paaugojant net ir savą žemiškąjį Buvimą.

Ciurlionis buvo ir genijus, ir žmogus. Jis iškilo kaip genijus, o kentėjo kaip žmogus. Tačiau šiame veikalė kūrybė herojaus dvasia nėra nuolatiniame konflikte su menkais kasdieniniais rūpestiais, trūkumais, nesupratimu ir neįvertinimu. Kūrybinis nusiteikimas iškiliamas aukščiau visko.

Aktoriai, kurie dalyvauja šiame veikalė pastatyme, yra giliai įsisąmoninę veikalė mintį ir sceninį apipavidalinimą. Los Angeles žiūrovai šį veikalą sutiko labai palankiai. Tai rodė kupina žiūrovų salė, plojimai ir ašaros, o ypač po paskutinio veiksmo, žiūrovams pakilus iš vietų ir gerbiant Ciurlionio atminimą jo šimtojo gimtadienio proga. Tai mus įtikino, kad „Ciurlionis“ yra labai sceniškas veikalas, paguodas žiūrovus herojaus fiziniu

menkumu ir dvasine galybe greitai besikeičiančiomis situacijomis, dialogais, anų dienų aprangą, aplinkos pristatymu ir sceninė butaforija.

Nors „Ciurlionio“ dramoj herojus ir kenčia tačiau veikalas nėra tamsių nuotaikų telkinys. Veikalė pulsuoja geroji valia — ją vaizduoja personažai, juose išsivysto reali gilių tragedijos dalis. Veikalė sceninė slinktis plaukia pakaitomis, prirakindama žiūrovo dėmesį, nes šioje dramoje šalia vystomos asmens tragedijos yra įpinta ir komiško elemento „publikos nuotaikoms praskaidrinti“. Muzika sudaro foną kai kuriom dramatiškom scenom ar realybės perteikimui, kartais ir vidinės įtampos ir dvasinio lūžio

Juozas Petrauskas

Chicagos Šaulių teatras. K. Kiešlos 3 veiksmų komedija „Jaunystės eliksyras“. Lapkričio 27 d. (ketvirtadienis) 7 val. 30 min. vak.

Pasirinkau K. Kiešlos komediją „Jaunystės eliksyras“ štai dėl ko. Veikalas parašyta, lengvu stilium.

pavaizdavimui.

Jau trečią kartą išvesdami „Ciurlioni“ ir sceną, šios tragedijos tekstą ir kasdienių rūpesčių potekstę stengsimės ir tikimės pristatyti žiūrovui kiek galint tobuliau. Vykdami ir tolimą kelionę Chicago (tik Australija mūsų kelionėse buvo pati tolimiausia), žadame patraukti Teatro festivalio publiką mūsų genialaus milžino M. K. Ciurlionio kūrybinės jėgos ir jo, kaip iškiliausio menininko, priminimui.

Paminėdami autoriaus pasikalbėjime su Ale Rūta, buvo autoriaus linkėjimas Festivalio publikai: „Linkiu auditorijai išpuždi. Vykdami ir Festivali, vežame Chicago publikai ir „Ciurlioni“, ir išpuždi.“

Komedija visiems suprantama, nenuobodi, gyva. Neturi ji žodžių perkrautų monologu.

Paprastai gyvenime nebūna dažuų progų nusišypsoti, juo labiau nuširdžiai pasijuokti. Ši K. Kiešlos komedija nuo uždan atsiskleidimo iki pabaigos pilna malonaus juoko. Užsimiršus kasdieniniams rūpestims, publika galės daugiau pusantros valandos geroje nuotaikoje pasijuokti.

Yra daug neblogų komedijų, bet „Jaunystės eliksyras“ ypatingas tuo, kad humoras čia ne vien tik momentui blykstelia, bet išsistai per visą vaidinimą. Tuo komedija ir patrauks publiką.

Visi Penktojo teatro festivalio spektakliai Chicagoje vyksta jaunimo centro didžiojoje salėje.

Brolį žemei atiduodant

Prie a. a. dr. Jono Griniaus kapo

JUOZAS PRUNSKIS

Viename išėjusio lietuvių antkapio paminkle Chicagoje yra iškalti žodžiai:

Palikę tėviškes laukus,
Kelfonę po pasaulį
Po Tavo kojų, Viešpatie,
Ramybė radome.

Telefonas iš Miuncheno pranešė gedulo žinią, kad ten lapkričio 10 d. amžiną ramybę rado mūsų šviesus kultūrininkas, rašytojas dr. Jonas Grinius sulaukęs 78 m. amžiaus. Prie jo kapo norėjusi pakartoti žodžius, kuriuos tarė jam sulaukus 75 m. sukakties, kad tai buvo kruopštus Vakarų kultūros auklėtinis, taurus estetas, išvalgęs kritikas prasmingas dramaturgas, švintintis asmuo savo humanizmu ir ryškus savo principiskumu bei nepalaužiamu idealizmu. Būdamas vakarietiški pažangus, savo tautos šviesesnę ateitį matė krikščioniškoje kultūroje ir jai ugdyti savo pamiloje tėvynėje nęgailėjo nei savo gana trapių metų, nei galingo talento. Religijai jam buvo brangi kaip Maifilui, jis buvo tvirtas savo pasaulėžiūroje kaip Jakštas, plačių kultūrinių polėkių kaip Vaižantas, vėliu kryptantis į pažangiųjų Vakarų, kaip jo pamėgtas Mifaišius, apie kurio kūrybą jis ir disekcija rašyti buvo pasirinkęs.

Savo paskaitose ir raštuose amžinos atminties dr. Jonas Grinius būvė vienas iš mūsų tautos pirmaujančių estetu, tačiau jo pasaulėžiūrinis ištikimumas religijai ir etinei tiesai turbūt teikė pirmenybę ir prieš estetinę tiesą. Jis būvė vakarietiški pažangus ir drauge solovjoviški žavus savo ideologiniu skaidrumu.

Gimtoji šiaurės rytų Lietuvos Šiaulių apylinkė jam suteikė ryžtingą būdą, o studijos Grenoblio ir Pariziaus universitetuose atskleidė jam Vakarų kultūros akiračius. Godžiai sėmęs kultūrinius lobius prancūzių literatūroje, nuo 1929 m. tapęs Kauno universiteto dėstytoju Teologijos — Filosofijos fakultete studentijos dėmesį mobilizavo Vakarų kultūros laimėjimams, kuriais siekė praturtinti ankščiau vergijos ir karo audrų skriaustą tėvynę.

Gyvai prisimenu, kaip ji pirmą kartą pamačiau jubiliejinėje ateitininkų konferencijoje Palangoje, kada jis mūsų abiturientų būreliui dėstė apie svarbų reikalą ir placius galimybes bei kelius toliau tęsti studijas.

Dar labiau buvome susigvyne, kai drauge teko dirbti gilaus idealizmo ir nuostabaus ryžto pagimdytame dienraštyje "XX Amžius". Dr. J. Grinius, nors gausiai apskrovęs darbu universitete ir savo kūrybos užmojais, kaip ir kitų to dienraščio kolektyvo narių sąžiningai pagal eilę ateidavo savaitę ar du mėnesius be jokio atlyginimo talkinti redakcijoje, drauge atveddamas savo pažįstamų bendradarbių kadrus, dienraštį praturtindamas naujomis idėjomis ir planais, rašiusį svarbius vedamuosius ir literatūrines kritikos straipsnius. Redakcijos darbai jis buvo giliai pribrindę ir pasirošę. Juk jis yra buvęs Ateities, Pavasario, Židinio, vėliau Aidų redaktorius ir beveik visų katalikų žurnalų ir laikraščių bendradarbis. Jo placius kūrybinius užmojus liudija gausūs straipsniai apie literatūrą Lietuvos enciklopedijoje, jo dramos:

Dr. Jonas Grinius (1902. II. 21 — 1980. XI. 10 — Nuotr. V. Maželis)

Sąžinė, Gulbės giesmė (Liet. rašytojų dr. jos premija) Žiurkių kamera.

Jo plati meninė ir literatūrinė žinija išsiliojo Visuotinėje literatūroje, Grožy ir mene, Vilniaus meno paminkluose, studijoje apie lietuvių kryžius, premijuotame kritikos raštų rinkinyje Veidai ir problemos lietuvių literatūroje. Jo studija apie Mykolaitį Putną išleista net ir vokiečių kalba. Savo straipsniais ir studijomis jis dalyvavo ne vien periodikoje, bet ir prancūzių bei vokiečių enciklopediniuose veikaluose, Lietuvių Katalikų mokslo akademijos metraščiuose ir Suvažiavimo darbuose.

Bet jis ne vien kabinetas spaudinto žodžio herojus. Jis buvo reguliarus kasmetinis paskaitininkas kultūrinių kongresų, suvažiavimų kurių viena iš uoliųjų organizatorių Europoje buvo jo žmona Alina Miliusytė, laimėjusi net visuomenininkės premiją. Būdamas estetas, savo kūryboje jis tarnavo ne vien grožiui, bet ir stengėsi išryškinti principus, kuriais gyveno, ir iškilančias dabarties ideologines problemas. Apie savo Žiurkių kamerą jis yra pareiškęs:

— Norėjau pavaizduoti krikščioniško ir materialistinio ateistinio pasaulio konfliktus, kuriam ypač išryškėja jų priešingos žmogaus ir dorovės sampratos. Anos dramos vardas reiškia ne tiek bolševikinio kankinimo priemonę, kiek zoologinį klaidumą sovietinės santvarkos, pagrįstos materialistine koncepcija, kur žmogus suprantamas kaip biologinis mechanizmas, lyg kokia žiurkė su kaklaraiščiu...

Kūrybos impulsas jame būdavo tiek gyvas, kad įstengdavo nugaleti net ir labai sunkias darbo sąlygas, išlaikėsi aplinkybės. Pvz. pasikalbėjime apie Žiur-

kių kameros rašymą, jis yra pareiškęs:

— Gyvendamas mėnesį Ludwigburgo emigracinėje stovykloje ir laukdamas sveikatos tikrinimo duomenų, turėjau nemažai laiko, bet neturėjau stalo ir ramybės kambaryje, nes jame gyveno penki vyrai. Norėdamas rašyti, tada eidavau į kokią mažą vokiečių kavinę. Nusipirkęs kavos puoduką, sėdėdavau į kampe ir stengdavausi nieko nematyti, nieko negirdėti. Šitokiose aplinkybėse buvo baigtas juodrašty pirminis Žiurkių kameros veiksmas ir žymi antrojo dalis.

Kai mes įsijaučiame į a. a. dr. Griniaus tokį visišką įsiliejimą į savo kūrybos vyksmą, darosi tiesiog nuostabu, kad jis nepasiskendavo kabinetiniame darbe, o buvo ir veiklus visuomenininkas. Jis yra buvęs tremtinių komiteto pirm. Schwaebische Gmuend lietuvių gimnazijos direktorius, Vasario 16 gimnazijos direktorius, jis buvo veiklus Katalikų mokslo akademijoje, Lietuvių rašytojų draugijoje, ateitininkuose, pavasarininkuose, Katalikų vyrų sąjungoje, jis buvo Draugijos katalikų universitetui remti pirmininkas, o reikala nevedgavo nė politikos — būdamas socialinio teisingumo šauklys, palinko į Lietuvių darbo federaciją ir buvo jos atstovu Vlike.

Turiu visą pluoštą jo asmeniškų laiškų. Jis pasakojasi, kaip išėjusio stovykloje iš pradžių buvo nublokštas į masines kareivines, kaip jie buvo likę be pinigų pragyvenimui, kaip buvo dėl nesveikatos sulaukymas nuo emigravimo į Ameriką, apie ką jis rašė: (1950.III.16): "Esu užkliuvęs dėl sveikatos. Po praėjusios vasaros ir rudens įtempto darbo to buvo galima tikėtis. Dėl to įklijavimo, kuris gali man baigtis nepalankiai, labai nesijaudinu. Gal taip Pavaizda kreipia mano kelius, kad į Ameriką nenuvažiuočiau, likčiau karų nuniokotoj ir sužeistoj

PATARIMAI AKTORIAMS

William Shakespeare

"Hamletas" trečio veiksmo antros scenos ištrauka

Prieangis pilyje.

Įeina Hamletas su dviem ar trim aktoriais

HAMLETAS. Sakysite monologą taip, kaip aš jums pasakiau: lengvai paleisdami jį nuo liežuviu. Jei visa gerklė plyšysite, kaip daugelis iš jūsų daro, tuomet mano eiles miesto šauklys tedeklamuoja! Nėkaipokite per daug ir oro rankomis — šitaip, bet viską naudokit švelniai, su saiku, nes ir pačiam sriaute, audroj, sakysčiau, net aistrų sukuryje turėtumėte išlaikyti santūrumą, suteikiantį švelnaus lankstumo. O! Skausmas gniaužia mano sielą klausantis, kaip tūlas perukuotas žaliukas savo aistrą plėšo į skutus, ir taip, jog net apdėjusioms grimzlėms, kurios nieko kita, išskyrus miglotas pantomimas ir triukšmą, nesupranta, ausys plyšta. Aš tokį vyrą botagu nučaižyti liepčiau už tai, kad jis pralenkia Termaganatą. Jis erodiškesnis už patį Erodą! Venkit to, prašau!

I AKTORIUS. Būkite tikri, šviesūs Prince.

HAMLETAS. Nebūkite tačiau nę per daug jaukūs: tegu jūsų pačių nuojauta būna matas ir vadovas: veiksmą derinkite prie žodžio, žodį — prie veiksmo ir, svarbiausia, žiūrėkite, kad neperžengtumėte prigimčiai esmingo nuosaikumo ribos, nesgi visa, kas perdėta, yra priešinga vaidinimo paskirčiai bei tikslui, kuris buvo pradžioje ir dabar tebėr — tarytum vėidrodį laikyti priešais gamtą: dorybė parodyti tikruosius jos bruožus, ydai — jos atvaizdą, amžiui ir laiko įsikūnijimui — jų atspindžius bei formas. Tad visa tai, kas perdėta ar nedasakytą, nors ir pra-

V. K. Jonynas

"Hamletas" iliustracijos (piešiniai tušu)

jukintų neišmanėlius, suprantančiam apmaudą tesukels: ir tik vieno iš šių pastarųjų nuomonę turėtų jums daugiau reikšti, negu viso teatro pirmųjų. Bet yra aktorių (aš mačiau juos vaidinant ir girdėjau, kaip tūli, juos vertindami, kėlę į padanges), kurie, nevarojant nešvankių išsireiškimų, nemokėjo nei krikščioniškai, nei pagoniškai, nei žmoniškai laikytis ant kojų, nei, pagaliau, kalbėti, tik žargstėsi ir bliovė taip, jog aš ėmiau galvoti, kad koks nors gamtos padienis bus sukūręs žmogų, ir blogai sukūręs, nes taip šlykščiai jie pamėgdžijo žmonių

I AKTORIUS. Tikiuosi, kad pas mus tatai gerokai pakeista.

HAMLETAS. Pakeiskite visai! Ir tiems, kurie vaidina juokdarius, neleiskite kalbėti daugiau, negu jiems nurodyta, nes yra jų tarpe tokių, kurie patys juokiasi, kad prajukintų kvailų žiūrovų sauja, kai tuo tarpu visą dėmesį reikėtų telkti kokiame nors veiksmui būtinam momentui. Tai yra niekšiška ir kartu tai liudija labiausiai apgalvintą garbėtroską kvailio, kuris taip daro. Eikit pasiruošti.

Vertė Alfonsas Nyka - Niliūnas
(Iš šviesos-Santaros Chicagoje 1964 m. išleisto "Hamletas")

Europoj. Kita vertus, ir aš pats nežinau, ką Amerikoje su savo silpna sveikata turėčiau daryti".

Gaila, kad tas trapios sveikatos žmogus buvo nublokštas į tokias lagerio sąlygas, kurias savo kitame laiške taip aptaria: "Gyvenu didžiulėje pastogėje, kuri užima vieną kareivinių bloko flygelį. Tos pastogės langeliai tokie mažučiai, kad šviesiausia dieną šiek tiek toliau nuo lango nebemanoma ne tik rašyti, bet ir skaityti. Vakare apšvietimas taip pat negeresnis. Jei šviesos ir būtų pakankamai, rimčiau dirbti (pvz. rašyti) nebūtų galima dėl nuolatinio šneko. Ir šneka žmonės ne iš piktos valios, bet eina-

Būdamas didelio talento žmogus, dr. Grinius drauge buvo ir

V. K. Jonynas

"Hamletas" iliustracija

kukli asmenybė. Kai kartą ji parašiau parašyti prof. A. Maceinos knygos "Jobo drama" recenziją, jis atsakė: "Jūsų prašymą... norėčiau patenkinti, tik visa bėda kad, nebūdamas filosofas specialistas, bijau, kad tos originalios knygos galia nepajęgti pilnai įvertinti".

Tačiau savo srityje atlikęs koją darbą, jis nuosėdžiai džiaugėsi. Kai buvo išleista jo studija apie Lietuvos kryžius ir kopytėles, nors ir praslinkus dešimtmėčiui po parašymo, jis iš Miuncheno atsiliepė: "Vis nebuvo galima rasti leidėjo, kuris išspausdintų gražiai. Norėjau studiją šitaip išleisti, kad žmonės ne tik šį tą suprastų apie kryžius, bet ir jais pasigėrėtų, nors tą mūsų tautinės kultūros šaką į sunaikino okupantas". Džiaugėsi, kad toje 182 psl. studijoje galėjo tilpti 72 kryžių ir kitokių religinio meno paminklų fotografinės reprodukcijos.

Nors ir pamėgęs Europos kultūrinį gyvenimą, dr. Grinius nepasilikio ten užsikąsė darbuose. Vienu metu jis buvo atvažiavęs į Ameriką, dalyvavo kultūriniuose renginiuose, bet Amerikos prabanga jo nesuviliojo čia pasilikti.

Dr. Grinius giliai pergyveno okupuotos tėvynės tragediją. Gavęs knygą apie Lietuvos golgotą, jis rašė: "Dėkui už man atsiųstą savo knygą 'Lietuva bolševikų okupacijoje'. Perskaičiau keletą įspūdingų straipsnių. Bet vertingiausias man atrodė bolševikų nužudytų asmenų sąrašas. Man yčiau, kad nužudytųjų sąrašą reiktų test, skelbiant tai įvairiuose laikraščiuose".

Jis džiaugėsi išėjusio kūrybinių lietuvių darbo vaisiais, 1977.II.23 rašydamas:

— Jie nebuvo tik apkartę zizliai — nuskaltėliai, kokiais juos dabar nori pavaizduoti sovietiniai propagandistai.

Dr. J. Grinius nusipelnė ryškios vietos mūsų kultūros istorijoje. Reikšminga, kad tas gausių

1529 metų Lietuvos statutas išverstas prancūzų kalbon

1529 m. Lietuvos statutas, pažangus ano meto teisės kodeksas, pastaraisiais laikais susilaukė kelių vertimų. 1960 m. rusišką vertimą parūpino K. Jablonskis ir kt. Lietuviškas J. Deveikės vertimas buvo išspausdintas Chicagoje 1971 m. Anglišką vertimą 1976 m. išleido K. von Loewe. Dabar dr. Jonas Zmuidzinas, Lietuvos generalinis konsulas Toronte, parengė prancūzišką vertimą, kurio vienas masinraščio egzempliorius buvo atsiųstas Pensilvanijos universiteto bibliotekai ir vertingai papildė šios bibliotekos gana gausią lituanistiką. Labai pageidautina, kad tas vertimas būtų ateityje ir išspausdintas.

talentų ir daugelio darbų žmogus drauge buvo toks nuosėdžiai paprastas. Matau jį kantriai bestovintį, laukiant Miuncheno stotį atvažiuojančio jo jaunesnio draugo ir jo niekaip nebuvo įmanoma sulaikyti, kad negaištų keliaudamas į stotį išvykstančio išlydėti.

Buvo labai susigvyvenęs "XX Amžiaus" kolektyvo būrelis. Iš aštuonių — net penki jau po žemės: dr. Pr. Dielininkaitis persišaldęs mirė 1942 m. Lietuvoje, dr. Igną Skrupskelį tais pat metais nužudė bolševikai Vorkutoje, dr. Z. Ivinskis 1971 m. mirė Vokietijoje, prof. J. Brazaitis 1974 mirė JAV-se. Draugus atidavė žemei, belikome tik mes trys: Europoje prof. A. Maceina, o JAV-se kun. St. Yla ir aš pats. Visi jau beina aštuntą dešimtmetį lėtu, bet tikru žingsniu vakarop, artyn prie saulėleidžio, ar geriau prie naujo gyvenimo aušros su viltimi vėl pasimatyti mūsų kolektyvo pilnumoj...

Amerikos kritikai sveikina Jurašo „Savižudį“

Jono Jurašo režisuotas „Savižudis“, kuris spalio 9 d. pradėtas vaidinti Broadway'jaus teatre ANTA New York, jau susilaukė gausių recenzijų dienraščiuose, žurnaluose, per radiją ir televiziją. Sekanti rytą po premjeros New York Times kritikas Frank Rich rašė: Nikolajaus Erdmano anti-stalinistinė politinė komedija „Savižudis“ 1932 metais buvo Maskvos cenzorių uždrausta ir iki šiol nepastatyta Sovietų Sąjungoje. O šiais, 1980 metais „Savižudis“ tapo paskutine maža Amerikoje. Jo pastatymai planuojami Washington, Chicagoje, New Havene, Arizonoje — greta šio tik ką gimusio spektaklio Broadway'jaus teatre. Ar tai konspiracija? Šiuo šaltoku Amerikos—Sovietų Sąjungos santykių metu nebūtų didelės staigmenos, jei staigiai Erdmano maža būtų išaukęs jo disidentinių pažiūrų populiarumas, o ne talentas. Bet taip nėra. Ir su lengvėjimu galima pranešti, kad šitokie įtarimai visai nereikalingi.

„Savižudis“ yra kur kas daugiau negu kaltinamasis aktas režimui. Ši pjesė prasiveržia juodu siurrealistiniu sąmoju ir išauka į sukrečiančią, beveik halucinacinę totalitarinio teroro viziją. Kritikas pažymi, kad Erdmano „Savižudis“ yra „gerose rankose“. Spektaklio režisierius Jonas Jurašas turi tokią vaizduotę, kuri atitinka dramaturgo užmojų... spektaklyje daug nuostabių atradimų, įskaitant ir žigonų chorą.

Kito žinomo teatinio kritiko Clive Barnes'o nuomone, „Savižudis“ yra „gerose rankose“. Spektaklio režisierius Jonas Jurašas turi tokią vaizduotę, kuri atitinka dramaturgo užmojų... spektaklyje daug nuostabių atradimų, įskaitant ir žigonų chorą.

„Savižudis“ yra „gerose rankose“. Spektaklio režisierius Jonas Jurašas turi tokią vaizduotę, kuri atitinka dramaturgo užmojų... spektaklyje daug nuostabių atradimų, įskaitant ir žigonų chorą.

„Savižudis“ yra „gerose rankose“. Spektaklio režisierius Jonas Jurašas turi tokią vaizduotę, kuri atitinka dramaturgo užmojų... spektaklyje daug nuostabių atradimų, įskaitant ir žigonų chorą.

„Savižudis“ yra „gerose rankose“. Spektaklio režisierius Jonas Jurašas turi tokią vaizduotę, kuri atitinka dramaturgo užmojų... spektaklyje daug nuostabių atradimų, įskaitant ir žigonų chorą.

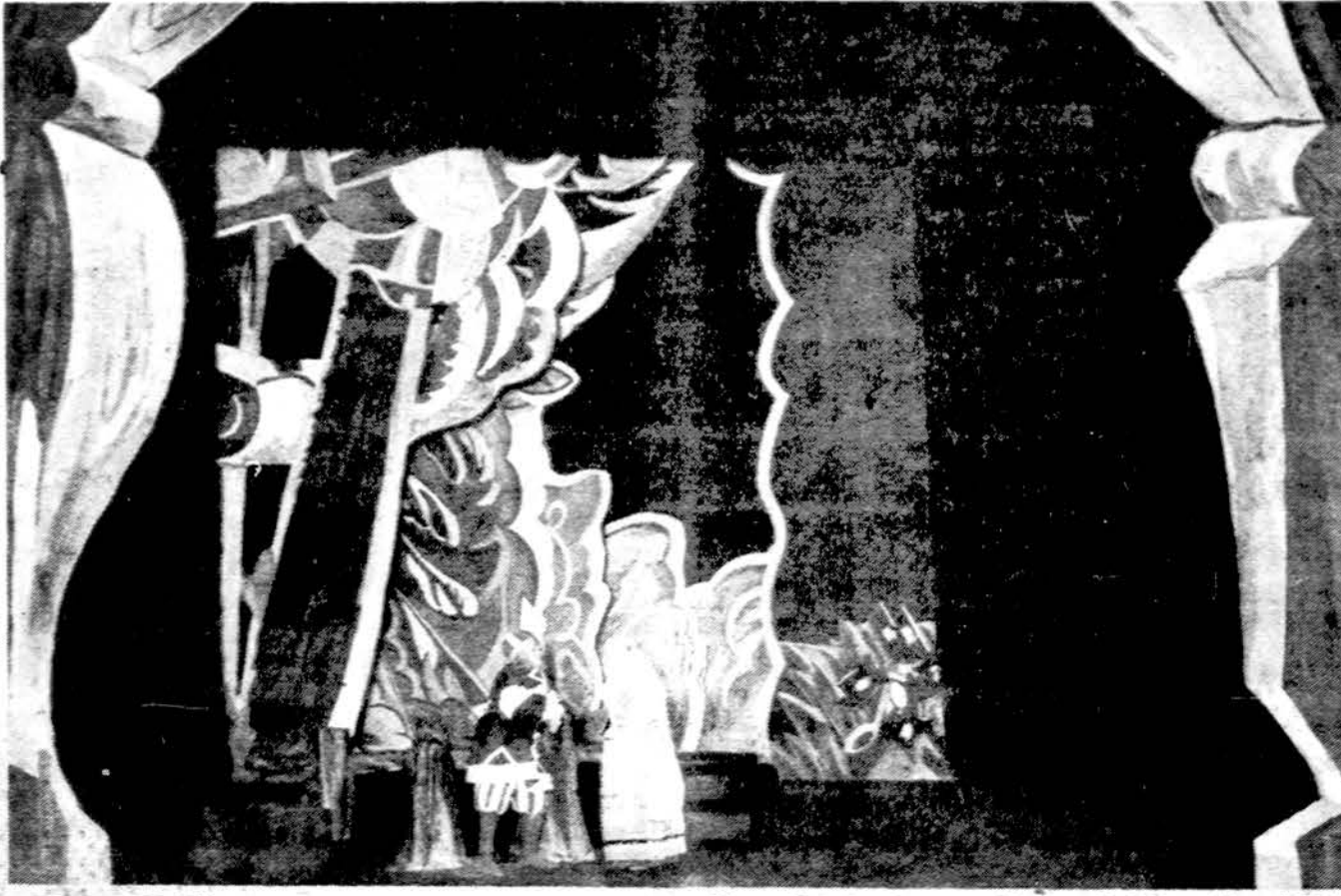
„Savižudis“ yra „gerose rankose“. Spektaklio režisierius Jonas Jurašas turi tokią vaizduotę, kuri atitinka dramaturgo užmojų... spektaklyje daug nuostabių atradimų, įskaitant ir žigonų chorą.

„Savižudis“ yra „gerose rankose“. Spektaklio režisierius Jonas Jurašas turi tokią vaizduotę, kuri atitinka dramaturgo užmojų... spektaklyje daug nuostabių atradimų, įskaitant ir žigonų chorą.

„Savižudis“ yra „gerose rankose“. Spektaklio režisierius Jonas Jurašas turi tokią vaizduotę, kuri atitinka dramaturgo užmojų... spektaklyje daug nuostabių atradimų, įskaitant ir žigonų chorą.

„Savižudis“ yra „gerose rankose“. Spektaklio režisierius Jonas Jurašas turi tokią vaizduotę, kuri atitinka dramaturgo užmojų... spektaklyje daug nuostabių atradimų, įskaitant ir žigonų chorą.

„Savižudis“ yra „gerose rankose“. Spektaklio režisierius Jonas Jurašas turi tokią vaizduotę, kuri atitinka dramaturgo užmojų... spektaklyje daug nuostabių atradimų, įskaitant ir žigonų chorą.

Adomas Galdikas

Vincas Krėvės dramos „Sėrūnas“ dekoracijos (1928)

kuris, deja, buvo išsprąstas iš Sovietų Sąjungos 1974-ais metais. Leiskite man jus išpėti, —sako New Yorko klausytojams radijas, — „Savižudis“ tai ne „Sugar Babies“ (populiarus lengvas miuziklas Broadway'juje. Tai pjesė su svoriu ir turiniu rimtiems teatro mėgėjams).

Dienraštis „Christian Science Monitor“ „Savižudžio“ pastatymui paskyrė du straipsnius. Pirmojoje recenzijoje vadina spektaklį stambiu teatro įvykiu. Antrajame straipsnyje „Kodėl Kremlius negalėjo pakęsti šios pjesės?“ svarsto veikalą ir jo pastatymą dramatiškoje laiko perspektyvoje — tada, Stalino laikais, ir dabar — vykstant Lenkijos įvykiams ir komunistiniame pasaulio brestant ypatyngam socialiniame — kultūriniam fermentui.

Šioje laiko dramoje yra dar viena ironiška detalė, rašo dienraštis, šio pastatymo režisierius buvo išmestas iš Sovietų Sąjungos po protesto Kultūros ministerijai, praleidęs dvejus metus be darbo, kaip ir pagrindinis pjesės veikėjas Semionas Podsekalinikovas. Kada Maskvos publika gali tikėtis išvysti dešimtmečius pavėlavusią „Savižudžio“ premjerą? — klausia „Christian Science Monitor“. Tikrai tada, kai visi didžiosios Sovietų Sąjungos Semionai, užuot visą gyvenimą pragyvenę pašnibždom, galės reikalauti teisės garsiai susiški.

Tuo tarpu žinomas „Boston Globe“ kritikas Kevin Kelly, recenzavęs „Savižudžio“ pastatymą Trinity teatre, sako, kad dabar „Savižudis“ spindi dar ryškiau. Jis rašo: „Tai satyrinis šedevras ir, juodo spindesio kupinoje Jono Jurašo režisūroje, jis suteikia hipnotizuojantį išgyvenimą. Režisierius iškelė ir paviršius Erdmano pjesės gilius klodus. Jono Jurašo režisūra stulbinančiai talentinga...Koks bebūtų šio pastatymo likimas Broadway'juje, „Savižudis“ yra viena iš pačių svarbiausių pjesių šiame ar bet kuriame kitame sezone“.

Savaitraštyje „The Nation“ Julius Novick primena, kad „sovietiniai cenzoriai daug nepasiziklavo Broadway'juje. Tai pjesė su svoriu ir turiniu rimtiems teatro mėgėjams“.

„Savižudis“ yra „gerose rankose“. Spektaklio režisierius Jonas Jurašas turi tokią vaizduotę, kuri atitinka dramaturgo užmojų... spektaklyje daug nuostabių atradimų, įskaitant ir žigonų chorą.

„Savižudis“ yra „gerose rankose“. Spektaklio režisierius Jonas Jurašas turi tokią vaizduotę, kuri atitinka dramaturgo užmojų... spektaklyje daug nuostabių atradimų, įskaitant ir žigonų chorą.

„Savižudis“ yra „gerose rankose“. Spektaklio režisierius Jonas Jurašas turi tokią vaizduotę, kuri atitinka dramaturgo užmojų... spektaklyje daug nuostabių atradimų, įskaitant ir žigonų chorą.

„Savižudis“ yra „gerose rankose“. Spektaklio režisierius Jonas Jurašas turi tokią vaizduotę, kuri atitinka dramaturgo užmojų... spektaklyje daug nuostabių atradimų, įskaitant ir žigonų chorą.

„Savižudis“ yra „gerose rankose“. Spektaklio režisierius Jonas Jurašas turi tokią vaizduotę, kuri atitinka dramaturgo užmojų... spektaklyje daug nuostabių atradimų, įskaitant ir žigonų chorą.

„Savižudis“ yra „gerose rankose“. Spektaklio režisierius Jonas Jurašas turi tokią vaizduotę, kuri atitinka dramaturgo užmojų... spektaklyje daug nuostabių atradimų, įskaitant ir žigonų chorą.

„Savižudis“ yra „gerose rankose“. Spektaklio režisierius Jonas Jurašas turi tokią vaizduotę, kuri atitinka dramaturgo užmojų... spektaklyje daug nuostabių atradimų, įskaitant ir žigonų chorą.

„Savižudis“ yra „gerose rankose“. Spektaklio režisierius Jonas Jurašas turi tokią vaizduotę, kuri atitinka dramaturgo užmojų... spektaklyje daug nuostabių atradimų, įskaitant ir žigonų chorą.

„Savižudis“ yra „gerose rankose“. Spektaklio režisierius Jonas Jurašas turi tokią vaizduotę, kuri atitinka dramaturgo užmojų... spektaklyje daug nuostabių atradimų, įskaitant ir žigonų chorą.

„Savižudis“ yra „gerose rankose“. Spektaklio režisierius Jonas Jurašas turi tokią vaizduotę, kuri atitinka dramaturgo užmojų... spektaklyje daug nuostabių atradimų, įskaitant ir žigonų chorą.

„Savižudis“ yra „gerose rankose“. Spektaklio režisierius Jonas Jurašas turi tokią vaizduotę, kuri atitinka dramaturgo užmojų... spektaklyje daug nuostabių atradimų, įskaitant ir žigonų chorą.

„Savižudis“ yra „gerose rankose“. Spektaklio režisierius Jonas Jurašas turi tokią vaizduotę, kuri atitinka dramaturgo užmojų... spektaklyje daug nuostabių atradimų, įskaitant ir žigonų chorą.

„Savižudis“ yra „gerose rankose“. Spektaklio režisierius Jonas Jurašas turi tokią vaizduotę, kuri atitinka dramaturgo užmojų... spektaklyje daug nuostabių atradimų, įskaitant ir žigonų chorą.

„Savižudis“ yra „gerose rankose“. Spektaklio režisierius Jonas Jurašas turi tokią vaizduotę, kuri atitinka dramaturgo užmojų... spektaklyje daug nuostabių atradimų, įskaitant ir žigonų chorą.

„Savižudis“ yra „gerose rankose“. Spektaklio režisierius Jonas Jurašas turi tokią vaizduotę, kuri atitinka dramaturgo užmojų... spektaklyje daug nuostabių atradimų, įskaitant ir žigonų chorą.

Stygininkų tradicija tęsiama

Pastarųjų metų rudeninis Chicago Lietuvos styginio ansamblio koncertas jau yra virtęs šios mūsų kolonijos kultūrinio gyvenimo tradicija. Grojami koncerte dalykai ir jų atlikimas vertinti įvairiai: vienu per daug lengvai viską užgriant, kitur gal net per daug kietai, keliant ansambliui profesionalinius reikalavimus. Ar tik truputį nepertempę vieni ir kiti. Suprantama, ansamblis turbūt ir neišdrįs važinėti kur nors po šio krašto universitetus ir kamerinės muzikos auditorijas, reprezentuojant lietuvių stygininkus ir lietuviškąją muziką. Vis dėlto tai nėra iš to duona valgantys profesionalai, kurie nors Vilniaus stygininkai.

Tai tik šiaip kuria nors prasme su muzika pirštus sudūrę žmonės, vieni jau vyresnio amžiaus, kiti dar studentiški, bet nuo muzikos instrumentų neatšokę. I šią vyresniųjų ir jaunesniųjų grupuotę gražiai įtelpa ir abu dirigentai: Faustas Strolia ir Arūnas Kaminskas.

Abu jėdų šį kartą sąžiningai pasidalijo kiekvienas po pusę viso koncerto programos, atlikto Jaunimo centro didžiojoje salėje lapkričio 16 d. Arūnas Kaminskas dirigavo pirmąjį koncertą dalį, o Faustas Strolia — antrąją dalį. Tėbūna proga čia suminėti ir visų ansamblininkų pavardes. Vitos jos vertos gero žodžio jau vien ta prasme, jog nemažai savo laisvalaikio nuvogę koncerto paruošė, repetiavę ir pan. Smuikai: Povilas Matukas (koncertmeisteris), Michael Chiaramonte, Cleto Davis, Peter Kapsalis, Mark Madson, Rūta Pakštaitė, Leonidas Ragas, Juozas Remyš, Emilija Sakadolskienė. Violos: Ronald Baumgardner, Balys Pakštas. Violončelės: Deborah Brown, Alius Trinka. Kontrabasas: Petras Zaluska. Mušamieji: Klaudijus Adomaitis, Tomas Valaitis. Smagūs naujiena čikagiečiams buvo ir solistas bosas Gintaras Aukštutis. Pianistė akompaniatorė buvo Alvydė Eitutytė, o solistas Sekminų rageliu Balys Pakštas.

Koncerto programa netrumpė, daugiau dviejų valandų. Į jas buvo įglaiusti šie kompozitoriai: G. Telemann, J. Gaizauskas, W. A. Mozart, G. Verdi, M. K. Čiurlionis, J. Strolia, S. Stankūnas, St. Šimkus, Viltėnis ir Fr. von Suppe. Aplamai orkestras ir subtiliai lyriškus dalykėlius grojo truputį per daug kampanuoti, per kietai. Kartais net ir smičiai ne laiku nukrisdavo ant stygų, tris kartus ir visas grojimas vos vos nesugriuvo, tačiau buvo praplaukta ir pro tokias povande-

nių uolas. Žinoma, visa tai negalima būtų užskaiyti kokiu nors koncerto pliusu.

Dauguma programoje groto dalykų bent kiek muzika besidomintiems nebuvo naujiena. Premjeros turbūt buvo bene dviejų dalykų: Lietuviška rapsodija (J. Stankūno) ir Eismis mudu abudu (Viltėnio, vokalinis ir instrumentinis gabaliukas, skirtas Balio Pakšto deimantiniam jubiliejui). Nors ir pavadinta Lietuviška rapsodija, vietomis ji nuskambėjo gerojai nelietuviškai, nepildžiusi įsismaginusi orkestro ir beveik nebegirdint dainuojamųjų žodžių, savo paskirties neatliko. Prasmingiausias jubilaitas vis dėlto buvo pagerbtas dukters Rūtos dovanota rožė ir švelni apskabinimai.

Solisto Gintaro Aukštutis balsas neblogai užsirekomendavo pirmosios dalies operų ištraukose. Gal ir dėlto, kad dirigentas Arūnas Kaminskas pasistengė kontroliuoti orkestrą balsingu, kai tuo tarpu antrojoje koncerto dalyje solistas pasiliko tik sunkiai girdimu orkestro akompaniatorium.

Žinoma, vienoks ar kitoks orkestro grojimas gali auklėti, gali ir gadinti publikos skonį. Atliktoje programoje buvo ir vienaip ir antraip. Tačiau viską sumuojant, vis dėlto mūsų publikai patraukta domėtis ne vien tik opera, bet ir subtilia styginių instrumentų labiau kamerinio pobūdžio muzika. Tai gal bus paskatas nueiti ir į žymiųjų profesionalų šios rūšies koncertus. Tada bus galima palyginti ir mūsų pasivertę pasiekus rezultatus kiekvienam asmeniškai.

O tokios muzikos laukiančių buvo pilna Jaunimo centro didžiojoje salėje. Ir publika buvo gana pavyzdinga, išskyrus kelis ne vietoje priaukštelėjimus tarp atskirų programų dalykų dalių, kada paprastai nepojama. Tačiau fotografas buvo visai be gėdos, vaikštinėdamas priekyje ir fotografuodamas pačiam grojamų dalykų viduryje. Atleiskite, bet, jeigu būtų galima šauti be gėdos, tai tokį reikėtų ten pat vietoje ir nušauti.

Ir pabaigoje pabrėžti du žmonių, be kurių Chicago Lietuvos stygininkų ansamblis būtų neįsivaizduojamas: ansamblio meninio vadovs Faustas Strolia ir ansamblio reikalų vedėjas Leonas Narbutis.

• LAISKAI LIETUVIAMS. 1980 m. lapkričio mėn., Nr. 10. Religinės ir tautinės kultūros žurnalas. Leidžia lietuviai jėzuitai. Redaguoja Juozas Vaišys, S.J. Administruoja A. Likanderienė. Redakcijos ir administracijos adresas: 2345 W. 56th St., Chicago, IL 60636. Metinė prenumerata — (4 dol.).

Šiame numeryje: II Vatikano susirinkimas mūsų kasdieniniame gyvenime (vysk. Vincentas Brizys). Aštuonios juodos mintys Anicetas Tamošaitis, J.S.; iš japonų poezijos (vertimai Dangulės Sadūnaitės); Kunigo veikla visuomenėje — Jono Borevičiaus, S.J. suakciai (Stasys Yla); Europos kelionių įspūdžiai (B. Vindašienė) ir kt.

• AKIRACIJAI, 1980 m. spalio mėn., Nr. 9. Atviro žodžio mėnraštis. Leidžia Viewpoint Press, Inc., 6821 S. Maplewood Ave., Chicago, IL 60629. Redaguoja Redakcinė kolegija. Metinė prenumerata — 8 dol.

Šio numerio įdomumai: Žvilgsnis į „LKB Kroniką“; I pietvakarių nuo Lietuvos (Lenkijos įvy-

niai remti kultūrinių vienetų pastangas kelti krašto meninį lygį pagal jo biudžeto išgales.

Sunkiau rasti pasiūlymų, sudarant krašto ūkyje sąlygas, kuriose geriausiai vystytųsi avangardinė kūryba ir jos pristatymas viešumai. Nesulaukiant paramos avangardinei kūrybai krašte, jos kūrėjai dažnai apleidžia kraštą, ieškodami pripažinimo kitose valstybėse, kur skonis labiau išlavintas ar geros naujybės labiau įvertinamos. Peršasi mintis, kad pagal valstybės ar miesto išdą išgales būtų paskiriamos sumos ne tik pripažinti rimtai kūrybai pristatyti, bet, kad dalis to biudžeto tektų vienatėms, kurie savo nuožuriu panaudotų tą paramą avangardinį kūrėjų rėmimui ir jų kūrybos pristatymui viešumoje. Tų vienetų nepriklausomumas nuo valdžios organų ar jų paskirtų komisijų būtų ypač svarbus. Daug kur akademine atmosfera universitetuose ar meno akademijose padeda ugdyti tokią kūrybą nebūtinai

Nauji leidiniai

• Balys Gaidžiūnas, MANO KARTOS LIKIMINIAI METAI. Eilėraščių. Leidinio grafika ir paruošimas spaudai dail. Jono Raciolo. Knygos mėnatai: dr. Vladas Bložis ir Nastutė Gaidžiūnienė. Tiražas — 1000 egz. Spaudė „Draugo“ spaustuvė 1980 m. Leidinys puošnus, didesnio formato, 104 psl., kaina — 5 dol., gaunama iš „Drauge“.

Tai penktoji Balio Gaidžiūno poezijos knyga. Ankstesnės buvo: „Jaunystė arimuose“ (1936), „Žaliuojanti žemė“ (1937), „Rūpesčių dienos“ (1946), „Septy-

niai paskutiniai Kristaus žodžiai lietuvių maldose“ (1980).

Balys Gaidžiūnas geriausiuose savo posmuose reiškiasi kaip neabejotinas žemininkas. Tik gal kiek kitokia negu įprasta mūsų šių dienų literatūrinėje terminijoje prasme. Žemininkas ne kuria nors filosofine — egzistencialistine prasme, o tiesiogine paprasto lietuviško žemdirbio prasme. Toks tiesmūkinis žemdirbys savo poezijoje Balys Gaidžiūnas visada ir buvo. Skirtumas tik toks, kad jaunystės metų knygose kupėjo jauniojo mūsų ūkininko entuziazmas, vagojamos žemės meilė ir saulėtos ateities viltys, tai čia minimos pastarosios knygos puslapiuose pergyvenama žemės, tėvšės ir tėvynės netekusio žemdirbio didžiosios gyvenimo dalies tragedija, kur jis bebūtų — Rytuos ar Vakaruos. Nesofistikauta, aiškia kalba išreikšti prisiminimai, susisieję su dabartimi, daug kur laimi gražų poetinį paprastumą.

KARKLO DŪDELE Per naktį grojau karklo dūdele. Dūdelė plyšo parjėlais. Eja ir nežinojau, kad einu Pražydusiais laukais.

Kalbinau vėją ir šėšėlį — Jie ruošėsi ramiai miegot, O aš eja laukais ir vis norėjau Dar dūdele pagrot.

Tokios nakties tikrai daugiau nebūs. Nebus ir man ir jai nebūs. Dūdelė plyšta kaip žmogaus širdis. Kaip vienišas žmogus.

Išskirtinai pabrėžtinai estetiškai knygos sutvarkymas: tiesiog architektūrinės detalės viršelės, parinkti puslapių šriftai, skyrių pradžios giluminių perspektyvų piešiniai ir kt.

ju oficialiuose rėmuose. Ir visa tai mąstyti nebūtinai vien pasauliniu ir valstybiniu plokštumi. Mūsų atveju ir bendruomeninės apimtys analogija yra verta pasvarstymo.

Meninė kūryba krašto ūkyje

(Atkelta iš 2 psl.).

žalos vaikams, priešinosi šio reikalo sutvarkymui.

Išvados

Anksčiau pažvelgę į įvairių krašto meninės kūrybos patirtį, kiek į kiek krašto ūkį, galime prieiti prie kelių išvadų. Tačiau prie jų prieiti nelengva, jei nuoširdžiai norime remti tikrai kūrybingus asmenis, užtikrinti menininkams laisvę ir apsaugoti visuomenę nuo žalingos įtakos jaunimui.

Krašto ūkio santvarkoje mūsų dėmesys kreiptinas į tris pagrindines meninės kūrybos sritis: pramoginę, kultūros lygį keliančią ir avangardinę.

Kadangi valdžios organizacijos atrodo sunkiai reaguojančios į visuomenės reikalavimus, pramoginės kultūros srityje privati iniciatyva yra lankstesnė ir geriau reaguoja į daugumos

norus. Jos klestėjimas tada yra užtikrintas. Iš kitos pusės, ji neturėtų teisės savo nuožiūra veikti vienai ar kitai krašto jaunimui ar dėl pasipinigavimo, ar persant mažos grupės idėjas vien dėl to, kad materialiai jai tai įmanoma. Žinoma, šis klausimas praktiškai nėra taip lengvai išsprendžiamas, nes bet koks apribojimas, kad ir programinės kūrybos pristatymo, išaukia pavojų per didelės ar išvis netinkamos cenzūros.

Norint kelti krašto piliečių meninės kultūros lygį, valdžia turėtų finansuoti remti administraciniai aumeninius kultūrinius vietus. Galimybė platesnės visuomenės matyti bei girdėti aukštesnės vertės meninius kūrinius yra tiek praprata prie tikresnių vertybių, kad ji su laiku pradeda pati jų reikalauoti, nors ir aukštesnės asmenine kaina. Valdžios pareiga čia būtų pinigai

P. Replys

Šių dienų lietuviškųjų ekslibrų paroda vyksta Chicagoje, „Galerija“ patalpose, 744 N. Wells St. Galerijoje išstatyta gausi Gintauto Vėžio ekslibrų kolekcija. Paroda tęsis iki gruodžio 6 d.